

РОЛЬ УКРАЇНСЬКИХ ТРАДИЦІЙ ТА ЗВИЧАЇВ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ СУЧАСНОЇ ШКОЛИ

Розбудова України як демократичної держави активізує завдання виховання особистості з чіткою громадянською позицією, розвинутою національно-духовною культурою, що не тільки має відповідні знання, а й дотримується певних моральних норм у повсякденній життєдіяльності. За цих умов цінного значення набуває проблема впровадження у зміст освітнього процесу сучасної школи традицій українського народу, які, ґрунтуючись на провідних принципах філософії, психології, національного менталітету, мають значний виховний потенціал.

На необхідності звернення до національних традицій українського народу наголошується в Національній доктрині розвитку освіти, Національних програмах «Освіта (Україна ХХІ століття)», «Діти України», «Українська родина», Концепції Нової української школи та ін.

Нинішні погляди на сутність українських родинних традицій, аналіз їх змісту й особливості трансформації в умовах сьогодення набули ґрунтовного висвітлення у працях В. Скуратівського, М. Стельмаховича та ін. Вивченню історичного контексту виховних традицій українського народу приділяли увагу історики, педагоги, етнографи минулого (Г. Ващенко, Ф. Вовк, О. Воропай, О. Духнович, І. Огієнко, С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський) [1, с. 14].

Серед усього розмаїття засобів народної педагогіки цінне місце посідають традиції, які століттями вибудовувалися на духовних надбаннях українців. Звернення до науково-літературних джерел засвідчує, що споконвіку народ надавав особливого значення формуванню у дітей таких моральних якостей, як честь, совість, почуття обов'язку і відповідальності, працьовитості та ін. Незважаючи на теоретичну та практичну значущість для теорії та методики виховання категорій «традиція», «звичай», «свято», «обряд» і «ритуал», до цього часу немає загальноприйнятого їх визначення та усталеного наукового розуміння. У понятті «традиція» втілена система духовних, економічних і екологічних складових організації життєдіяльності певної групи, яка, незважаючи на мінливість у часі та просторі досвіду та знань, забезпечує їх стійкість та різноманітність.

Виховний потенціал народних традицій реалізується у формах звичаїв, обрядів, ритуалів і свят. За такого підходу традиції відводиться місце загального, родового поняття, а звичай, обряд, ритуал і свято розглядаються як видові і складові категорії. Звичаєм є загальноприйнятий порядок, спосіб дій, норма поведінки, що стали звичними, поширеними і ввійшли в ужиток. Характер трудових дій у звичаях, який характеризується однотипністю і циклічною повторюваністю, не має естетичного спрямування, і це суттєво відрізняє звичай від обряду. В обрядах календарних свят, за допомогою символів і символічних дій, художньо оформлюється весь комплекс трудових дій, які набувають естетичного спрямування. Демонстрація форм, яка уособлює не стільки зміст трудових дій, скільки ставлення до них, називається ритуалом. Ритуали з традиційних трудових звичаїв підсилюються традиційними народними святами. Свято і обряд є відносно

самостійними засобами передачі суспільного досвіду. У свята, чільною ознакою є варіативність, включає в себе обряд, який реалізується в суворому ритуальному дійстві [2, с. 18].

Серед традицій, які існують у сучасній українській сім'ї, є такі, що збереглися у тому самому вигляді, в якому існували ще в давні часи; окремі з них відроджуються з частковим удосконаленням змісту; а інші – зберегли форму, але набули нового змісту. Поряд із цим з'явилися зовсім нові (за формою та змістом) традиції, народжені сьогодні. Щодо сутності традицій, яких дотримуються сучасні батьки, то у переважній більшості вони пов'язані із святами (Новий рік, Різдво, Водохреще, Великдень, дні народження членів родини та ін.), де діти доволі часто виступають у ролі пасивних учасників; поза увагою сучасної сім'ї залишається широкий спектр традиційних для українського народу засобів і методів виховання.

Як показує практика, сьогодні спостерігається недостатня увага з боку педагогів щодо використання українських родинних традицій в освітньому процесі сучасної школи. Це негативно впливає на формування та розвиток особистості школяра, утруднює виховання у нього певних рис і якостей. Не залучаються до цього процесу і батьки.

Педагогам можна поради́ти наповнювати освітній простір відповідним змістом, впроваджувати широке коло різноманітних форм: індивідуальні бесіди, виховні години, тематичні ранки, родинні свята, виставки, гуртки народознавчого спрямування, студії, клуби, екскурсії, малі фольклорні експедиції, театральні вистави, обрядові дійства, а також залучати до освітнього процесу батьків [3, с. 57]. Такі заходи сприятимуть згуртуванню учнівського та батьківського колективів; розвиватимуть в учнів почуття обов'язку перед родиною, старшими і молодшими членами сім'ї, вміння слухати й підтримувати мир і злагоду в родині; виховуватимуть повагу до усіх членів родини. Адже родинне виховання – перша природна і постійно діюча ланка національного виховання.

Список використаних джерел

1. Столяренко О. С. Народознавство. Формування у школярів ціннісного ставлення до людини / О. С. Столяренко // Рідна школа. – 2010. – № 1. – С. 14 – 16.
2. Гуцан Л. А. Етнодизайн українських трудових традицій і звичаїв / Л. А. Гуцан // Початкова школа. – 2003. – № 6. – С. 18 – 19.
3. Страшний В. І. Взаємодія школи та сім'ї у вихованні учнів початкових класів загальноосвітніх навчальних закладів на родинних традиціях українського народу // Початкова школа. – 2013. – № 4. – С. 56 – 58.

УДК 378.013

МАРГІТИЧ А.І.

Мукачівський державний університет, Україна

ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ТА ЙОГО РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ВИХОВНОГО ПРОСТОРУ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Створення освітнього середовища з урахуванням усіх визначених його компонентів є потужним чинником у формуванні особистості сучасного фахівця, особистості зі сформованими гуманістичними цінностями [1]. Під освітнім

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>